

יומא דנשמתא

המקובל האלקי רבי שלמה מולכו זי"ע – בעל השמינים

יומא דהילולא ו' חשוון (תקמ"ח)

"הדור הוא לכל חסידיו, זה הדור בלבדו, נזר אלקיו על ראשו... תורת אמת היתה בפיאו... החכם השלם המקובל האלקי... קדוש יאמר לו בוצינא דנהורא... עיר וקדיש רב נהורא..." ארשת שפתיו תעלומות חכמה כל טסום לא עממוהו פוס ממלל ברבן זקוקי דנורא אש לוהט ומתלקח... מאיר כאור יומם בשמן משחת קדש למול כולם להמשח, הגדול וגם הפלא ב'שמן זית זך' יזו דעת להפכה..." כך כותב ומעיד הגה"ק רבי חיים שלמה ה' עזרא מאויזמר זי"ע - בעל יד שלמה' על הגה"ק רבי שלמה מולכו זי"ע - הנודע כ"בעל השמינים" על שם ספריו בקבלה 'שמן משחת קדש', 'שמן זית זך' ו'שמן המר', מצאצאי הקדוש רבי שלמה מולכו זי"ע הי"ד - בעל יספר המפואר (משורף על קידוש ה' במטובה בשנת רצ"ב).

ואילו ב"הקדמת ב' צנתרות הוזהב שלוחי עה"ק ירושלים ת"ו" שברש ספרו 'שמן משחת קדש', הלא המה הגאון ה"ק מהר"ט אלגאזי ורבי יעקב חזן, זצ"ל (שקלעו לאויזמר בשנת תקל"ח), כותבים המה אודותיו: **"רע רבב כאריה חיליה לאורייתא ובקרבו ישם אור ב' נזר אלקיו על ראשו, הוא יא וגולתיה יא, חזותו מוכיח עליו... פוס ממלל ברבן דמטמון ליה גליין, ונהר יוצא מפיו דעת ותבונה... ידע לראוי לאמריה לקול תתו נפתחו השמים עד דאשתמע קליה, מה מפיק מרגליות לשון של זהורית הכו ממתקים ושפתי רגנות... מימיו מן המקדש מהאור המופלא וכבוד ה' מלא רבינו הגדול האר"י זצוק"ל."**

למינו אהב" בארץ הקודש:

ערשו ערש קדוש של רבי שלמה עמדה בבית אביו "זקן ונשאר מפני דורף צדקה וחסד דרמים רבן ומוקיר רבנן" (משער ספר 'שמן זית זך') רבי **דוד מולכו** זצ"ל ולאמו הצדקנית מרת שחמה ע"ה, בעיר ואם בישראל שאלוניקי שביון, שהיתה אז תחת ממלכת תורכיה.

מיום נעמד על דעתו לא פסק פומיה משקידה בנגלות התורה ובנסתריה, ולמד יחד עם תבירו הגאון רבי אברהם טוביאנה זצ"ל שמוזכרו בהקדמת סידורו 'חסד לאברהם' (מטובה תקמ"ב): **"אלעה זאת זכרון אשכחת מרגניתא, החכם השלם המקובל הנאמן כמה"ר שלמה מולכו ה"י, בצלו חמדתי וישבתי..."**

כן נטל חלק בראש בלימודי תורת הקבלה והפצתה ברבים, וכמו שחמק בראש הקדמת ספרו 'שמן זית זך' מדברי רבינו חיים ויטאל זי"ע: **"בדורות הללו מצוה ושמה גדולה לפני הקב"ה שתתגלה החכמה שבכותבה יבוא המשיח..."**

בנוסף לזה "היה גביר ונשיא בעמו בעירו בשאלוניקי, ואב ופטרו לפני אה"ק... עסק כל ימיו בתורה וגמילות חסדים, והחיה נפשות רעבות, וכל לב צר ונדכה מצא אצלו מנוס ומחסה, והיה גבאי מכסף קדשאים אשר לכוללות חברון וירושלם, להלצם ולווננם משני הצד הצורך ולכלכלם בעת רעה" (תולדות חכמי ירושלים, ח"ג עמ' 107).

קשרי ידידות הדוקים היו לו עם חכם הרוזים הגה"ק רבי חיים דל רוה זי"ע - בעל 'תורת חכם', ששהה בשאלוניקי כשנתיים ימים, מחמת דוחק חת ויכורו המצב בעה"ק ירושלים תובב"א, ורבינו שחם לקראתו כמנוא שלל רב, קיבל מפיו חכמת האמת והחזיק בו ופרסנו בדרך כבוד.

אף לאחר מכן, כשחי רבי חיים חזר לארץ הקודש, תמך בו כמה שנים, והיה שולח "נדבתו אליו למשען ביתו וטרף עולליו". המורת כך העתיק רבי חיים עבורו את כתבי האר"י ושלח אליו בשאלוניקי לפלא, יצויין, כי למרות שרבינו קיבל ממנו את תורת הסוד ונחשף לו בתלמיד, מצוין רבי חיים בספרו 'תורת חכם' (שאלוניקי תר"ח, דף קס. ד"ה כתב) מספרו 'שמן משחת קדש' ממה שהביא בשם הרש"ש זי"ע.

רבי חיים היה כותב לו הרבה אודות מצבו הדחוק, ומעניין להביא פרטים אחדים ממכתביו. באחד מהם הוא מתנה על הסידים עקב ירידת שער המטבע: "כי שינו המטבע בפתח רב, בעונות, ודין גרמא לי בשעטנערי בשעה זו [בתחילת, ובפרט כי בחיי כת"ר, מיום הצום של כיפור עד היום הזה ממש, נות ביתי ובני ברבעיות [קדחת], לבד המצוקות שעברו עלי... אי לזאת באתי להתחנן לפני כת"ר הי"ו למען ה' יאזור כנבור הלציו במשח גדולה כזו כי רבה היה הפדיון שבדיים, ולא פעם אחת ח"ו בצרה כזו, כי תחילת עזרו יתי, על סמוכות שלו נשענת בעלותי פעח"ק ת"ו... ואחת שאלתי מאת ה' יהא רעוא שיאירכו מייחם בטוב וישישו בשחמה בבנים ובני בנים הגונים ויזכו לתקן נר"ן (נפש רוח נשמה) כראוי ולכת"ר לעלא מכל ברכתא..." (נדפס בספר 'ירושלים', שנה ד', עמ' 105-104, מנני הגאון המקובל רבי ידידיה פאל אבולפלא זצ"ל - המכונה הרי"א, ראש חכמי 'בית א-לי' בערים תה"י-תה"ל"א).

במכתב נוסף משיב רבי חיים על הצעתו שיעבור להתגורר בעה"ק צפת, ומתאר לו את "הצרות שעוברים בכל רגע על בני צפת ת"י, וחוששני מחטאתא לכתוב הענין", וכותב כי יצוה לשני בניו, שיהלכו להשתטח על קברי הצדקים בצפת, שיכתבו לו ממה שראו עיניהם שם. בהמשך מבקש הוא ממנו לשלוח לו ששון-אור, שיעור אורו ליתקון חצות, ובלשון: "ואם ימצא איזה שעה של זוכיית של חול של ששה שעות או דייב שעות, למען יטפל במצוה גדולה כזו בשביל חצות, ולא יניחני כאחמור נער..." ובכותבו עוד על הדחקות הנוראה של תושבי ירושלים מאימים הוא: **"ובחיט שאני חושש על צער ימות החול, כי אם לא על שבתות וימים טובים"** (שם, עמ' 106-105).

חיים בתקדמו 'שמן משחת קדש' מזכיר רבינו את רבי יהודה רבי לפרו: "מכאן מודעא רבה, הרי עלי חובה, רבי ל'ו

המקובל האלקי רבי שלמה מולכו זי"ע - בעל השמינים

ויבא ירושלם מושבע ועומד בכל מילי דמיטב, שלם בגופו שלם בתורתו ושלם בממונו..." ('ירושלים', שם, עמ' 108-109). בשנת תק"מ בערך, הופיע רבינו בשערי ירושלים, בה התאבק בעפר גלילי חכמי "שיבת בית א-לי", ובראש עניקו עס ידיו ורעו משכבר הימים הגה"ק רבי חיים דילה רוזה. כשמונה שנים לאחר בואו ארצה, נח נפשיה דרבינו שלמה ביום ו' מרחשון שנת תקמ"ח, וקברו נכרה בחלקת החסידים בהר הזיתים (נקברת צוין חרש"ש). וזה נוסח מצבתו: **"נהר קבר קברת ארץ קדוש אלקים הח' הש' והכו' ח"ק המקור האלקי השקדן בתורה נ"ז ב'י' (נעיסם זימורת בישראל. כי היה חזן ושו"ץ קבוצ) כמה"ר שלמה מולכו ז"ל בעל ג' שמינים שמן משחת קדש ושמן זית זך ושמן המר, נח נפשיה יום ו' מר חשוון משנת קדש מרחם משחר לפ"ק."**

זוגתו הצדיקת מרת שולטאנה ע"ה האריכה ימים אחריו, ונפטרה ביום כ"ט תשרי שנת תקע"ד.

"בעל השמינים"

ברם לא נאמרה בו מיתה, מאחר שהשאיר אחריו ברכה לדורות, הלא הם ספריו העמוקים ברזי תורה: **"שמן משחת קדש"** - פירוש על שיר השירים ע"ד הסוד, ונספח אליו קונטרס 'שונות המולד' - פיוטים ושרשים (שאלוניקי תקל"ט); **"שמן זית זך"** - השגות על דברי רבינו חרש"ש זי"ע שבחקדמת 'ירחובות הנהר' וינהר שלום, ושם דברי חרש"ש בכוונת 'אור השמש' (שאלוניקי תקל"ט); **"שמן המר"** (לא נדפס ולא נודע ענינו), ועוד איזהו מקומן בספרים שנדפסו מחידושו, לרוב בחכמת הנסתר.

כן נדפסו הנהגות מנינו על כמה ספרי קבלה, ובתוכם על דרוש 'חפצי בה' ממנהר"י; ועל ספר 'יאוצרות חיים' למנהר"י (ירושלים תרס"ו), בסופו, אחר שער (הואטא) - שם כתב בזה"ל: **"אמר הצעיר, נפשי אותה ליכנס זה הדרך ישכון אור חכמת האמת, בדמים העומדים ברומם של שלם אשר נגלו עיי חוזה איש האלקים קדוש הוא מרן ארי"א דבי עליא ומסרן לתלמידו האשל הגדול מולכו ז"ל וזה"ל זי"ע, לכן העתקת זה הספר - יאוצרות חיים" מלו' ספרים אחרים בעיון נמרץ על מקום שידי יד כחה מגעת להכריע בין שלשתם, כדי ללמוד בו אני וזרעי וזרע זרעי עד סוף כל העולם... ומכאן מודעה שכל מקום שימצא כתוב בס' זה שמו"ן (שלמה מולכו נר"ו) הוא שמי לעולם, מה שאלקים המעט אם רב, אי ניחא חזקא, ואי לאו מסרנה מודעה לבטל ולהוי כפער דארעא, וה' יכפר בעדי כי כוונתי לשמים, ושמן על ראשי אל יחסר..."**

בהיות הספר 'שמן זית זך' מלא בהשגות על דברי חרש"ש, בהן הקשה עליו קבא דקשייתא, מצינו בכמה מספרי המקובלים האחרונים שלא קבלו דבריו, וכמו שכתב הגאון המקובל רבי שמעון אגסי מבעל זצ"ל בספרו 'שם משכמוני' (מהד' ירושלים תש"ל, עמ' קצ"ב) בתשובה להגה"ק חיבן איש חי זי"ע: **"פליאה דעת ממני, דאין שבק מר דברי חרש"ש זי"ע..."** וסמך על דברי הרב שמן זית זך ז"ל... ואע"פ שהרשו"ז (הרב שמן זית זך) ז"ל שם הרבה לחשיב על דברי חרש"ש זי"ע והביא חבילות של ראיות מדברי רז"ל היפך ממנו, ומשו"ה חוצרן לדחוק ולהוציא דברי רז"ל מפשוטו, מכל מקום הלא טוב ש"ם

לפלוס מורה, חרש"ש) משי"מ" (שלמה מולכו נר"ו) ור"מ נתקבלו דבריו אצל יודעי חן כדברי אלקים חיים... ואמנם רבינו עצמו מתנגד על כך בהקדמות לספרו זה, תוך שהוא מאריך בשגב קדושתו של חרש"ש זי"ע, אך 'אמת יתנה חלי, וה' יגיה חשכי, כי לחסור ידיעתי, ולקוצר השגתי, ורובא דאיתיה קמן, איהוה מקומן, נפלאו ממני דבר הלמד מענינו...

תורה היא וללמוד את צריך" וכו', עיי"ש באריכות, ואכמ"ל. ודבר מופלא מסופר בספר 'מאשבת בצלא' (ב'י תשי"ח, דף קמ ע"א. ומשם בס' 'אהבת שלום', עמ' קטא ה"ע ג. וראה בס' 'תקון חצות' ירושלים תר"י, דף קס'): **"כידוע שהרב הגאון המקובל האלקי ר' שלמה מולכו זצ"ל שהיה בן דברי חרש"ש זי"ל כתב ספר 'שמן זית זך' שותכנו על להקשות על דברי חרש"ש בהקדמת 'ירחובות הנהר' במה שכתב שם בכמה וכמה דברים, והיה בירושלים לפני קרוב למאה שנה הגאון הצדיק רבי אליעזר בן טובו זצ"ל מרבני המערב אשר חבר ספר 'פקודת אלעזר' על שו"ע אור"ח והיה ג"כ עסק בחכמת הסוד, ופעם היה מעיין בקושיא גדולה על איזה לשון מדברי רבינו חרש"ש ז"ל ולא מצא שום ישוב, ונרדם וישן, ודבר חלום, ואמרו לו בחלום הלא הקושיא שלך היא כתובה על ספר 'שמן זית זך' בצלמה ובדמותה... והי בקבר ויחפור וידורש אחרי ספר זה והביאורו לפניו וראה שם הקושיא שלו כתובה"**

זכורנו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

- על מצבתה בהר הזיתים חרות: "מ"ק האשה הכהדה והצנז אשת חיל הנפטרת בקי"ו בגורת שוכן מעוני" מ' שולטאנה אלמנה אשת המובהקת המקובלת האלקי ח"ק ממוה"ר שלמה מולכו זלה"ה י"ב ביום כ"ט לח' תשרי ש"ת תקע"ד".
 - נדפס בספר 'שמותה כהן' להקובל רבי מסעוד הכהן אלחנאדא זצ"ל (ירושלים תרפ"א, ח"א דף א'), תחת הכותרת: **"מכאן עד סוף הספר העתקתו אותו מכת"י הרב עיר וקדיש המקובל האלקי הרב שלמה מולכו זלה"ה בבתי"ם שמו"ן זית זך אשר מצאנו באוצר ספרי הר הגביר שלמה מוסאיו נר"ו"**.
 - ראה בס' 'לשם שבו ואחלמ' (ספר הדעה ח"א דרוש ג' ס' ה אות ו.) ומ"ש באריכות ברש ספר 'אפסקולא דנהר"א, ביאר על הקדמת רחובות הנהר להשריש (ירושלים תשי"ח), עמ' 16 ואילך; י"ם החכמה" (ירושלים תשי"ח, עמ' קעד ה"א).
- מאת: הררה"ח ר' ישכר בעריש ווייס שליט"א